

Internationell vänsterpress om Fidel Castro

Fidel Castro 1926-2016

Det är väl knappast en hemlighet att Fidel Castro inte är någon borgarnas kelgris – han är väl närmast ett hatobjekt i de kretsarna. Socialister är däremot huvudsakligen positivt inställda till honom och hans verk, men omdömena skiljer sig en hel del.

Nedan har vi samlat artiklar från utländska vänsterorganisationer (USA, Storbritannien, Argentina) samt den amerikanska tidskriften *New York Review of Books*. De olika artiklarna representerar sinsemellan ganska olika uppfattningar om Castro och Kuba.

Se även (Svensk) [Vänsterpress om Fidel Castro](#) och [Fidel, idag och för alltid](#) av Marta Harnecker, samt lästipsen allra sist nedan.

Martin Fahlgren 9/12 2016

Innehåll

In Defence of Marxism (IMT)	1
<i>Fidel Castro är död – den kubanska revolutionen måste leva vidare!</i>	1
International Viewpoint	7
<i>Fidel Castro är död</i>	7
Links International Journal of Socialist Renewal	10
<i>Vår Fidel</i>	10
New York Review of Books	16
<i>Slutet för Fidel</i>	16
Socialist Worker (UK)	18
<i>Fidel Castro 1926 – 2016</i>	18
Socialist Worker (USA)	22
<i>Det Kuba som Castro skapade</i>	22
Lästips	26

In Defence of Marxism (IMT)

Fidel Castro är död – den kubanska revolutionen måste leva vidare!

Jorge Martin

In Defence of Marxism 28/11 2016

Fredag den 26 november klockan 22:29 dog den kubanska revolutionära ledaren Fidel Castro vid 90 års ålder. Hans bror Raúl Castro meddelade nyheten till den kubanska befolkningen och världen i ett tv-tal omkring midnatt. Castros död kom inte oväntat, eftersom han hade varit sjuk i ett antal år och redan hade avgått från sitt formella politiska ansvar, men var ändå en chock för både vänner och fiender.

Hela hans liv var tätt förbundet med den kubanska revolutionen. En värdering av hans roll är i själva verket en värdering av den kubanska revolutionen, som var den första på det västra halvklotet att avskaffa kapitalismen och som i över fem decennier stod emot attacker från USA-imperialismen, knappt 14 mil norrut.

När Venezuelas president och revolutionära ledare Hugo Chávez dog sade Fidel: ”Vill du veta vem Hugo Chávez var? Titta på vem som sörjer och vem som firar.” Detsamma kan sägas om Fidel Castro. Nyheten om hans död mottogs med jubel av de kontrarevolutionära exil-kubanerna i Miami, av den reaktionära oppositionen i Venezuela och av mediekommentatorer runt om i världen, bland både höger och ”liberaler”.

Å andra sidan kändes Fidels död som ett hårt slag för miljontals arbetar och ungdomar, revolutionärer och vänsteraktivister i Latinamerika och över hela världen, för vilka Fidel var en symbol för den kubanska revolutionen, för motstånd mot imperialismen, för att garantera bra sjukvård och utbildning åt alla.

Det finns en mycket bra anledning till varför de härskande klasserna över hela världen hatade honom så mycket och varför den amerikanska imperialismen planerade över 600 olika sätt att mörda honom. Det var hotet som kom med det exempel som den kubanska revolutionen gav världens förtryckta. Genom att avskaffa kapitalismen kunde den kubanska revolutionen utrota

analfabetismen, ge alla medborgare tak över huvudet, skapa en förstklassig sjukvård som minskat barnadödligheten och ökat livslängden till samma nivåer som i de utvecklade kapitalistiska länderna, och kraftigt höja folkets utbildningsnivå. Allt detta i ett land som före revolutionen hade varit en bordell och ett kasino för US, och trots att Washington i flera årtionden ägnat sig åt terroristiska trakasserier och upprätthållit en kriminell handelsblockad och ett embargo.

Av samma anledningar står vi för ett ovillkorligt försvar av den kubanska revolutionen. Det är vår utgångspunkt. En värdering av Fidel Castro och den kubanska revolutionen måste vara balanserad och kritisk, om vi ska kunna lära oss något av den. Men det måste börja med att erkänna revolutionens historiska landvinningar, som uppnåddes genom att man exproprierade kapitalisterna, imperialisterna och jordägarna.

För att ge några exempel: den kubanska revolutionen avskaffade analfabetismen och har nu avskaffat undernäring hos barn. Den förväntade medellivslängden vid födseln är i Kuba 79,39 år, högre än USA:s 78,94 och över 16 år längre än i grannlandet Haiti 62,75. Spädbarnsdödligheten i Kuba är 4,5 per 1000 födda, medan den i USA är 5,8 och i Haiti: 48,2.

Fidel föddes 1926 i Birán, i Holguín-provinsen på östra Kuba, i en familj av markägare. Han gick i religiösa privatskolor i Santiago och därefter Havanna. Han blev politiskt aktiv när han började studera juridik vid universitetet i Havanna.

Kuba var det sista latinamerikanska landet att uppnå formell självständighet, men så snart de hade befriat sig från den ruttnande spanska imperialismen genom revolutionär kamp, föll de i klorna på den uppstigande USA-imperialismen år 1898. Den mäktiga grannen i norr dominerade den kubanska ekonomin nästan helt och kontrollerade därigenom även landets politik. Under en period formaliserades denna förödmjukande dominans genom Plattillägget, en klausul i den kubanska grundlagen som tillät USA att intervensera militärt i landet. En brinnande känsla av orättvisa och en djup önskan om nationellt självbestämmande inspirerade flera vågor av revolutionär kamp under 1900-talets första hälft. Fidel bekantade sig med och inspirerades av de viktigaste personerna i Kubas självständighetskrig.

Samtidigt hade ön en stor arbetarklass som hade utvecklat kämpande traditioner, som började med en stark anarkosyndikalistisk tendens, senare ett stridbart kommunistparti, en stor vänsteropposition, en mycket upprorisk generalstrejk 1933, och så vidare. Den nationella och den sociala frigörelsen hade blivit nära sammanflätade med varandra, till exempel för Julio Antonio Mella, som grundade det kubanska kommunistpartiet, och Antonio Guiteras, som grundade Joven Cuba-rörelsen, men även för andra.

Kubas diktator Fulgencio Bastista med USA:s arméstabschef Malin Craig.

År 1945, när Fidel gick på universitetet var den generation av unga från medelklassen som höll på att drogs in i radikal politik inte alls lockade av det kubanska kommunistpartiet

(officiellt känt som PSP), utan stöttes snarare tvärtom bort av det. PSP, som följde det staliniserade Kominterns politik om att försvara ”demokratien mot fascismen”, hade deltagit i Fulgencio Batistas regering 1940-1944.

Fidel drogs till antiimperialistisk politik, och deltog i en misslyckad militärexpedition till Dominikanska republiken för att störta Trujillo-diktaturen 1947. År 1948 var han en del av en delegation till en kongress för latinamerikanska studenter i Colombia, där han bevitnade Bogota-upproret som följde mordet på den radikala ledaren Jorge Eliecer Gaitán den 9 april.

Castro knöts också till Chibás Ortodoxa parti. Chibás var en populär senator som fördömde Auténtico-partiets korruption, som han ursprungligen hade tillhört. År 1951 begick han självmord.

År 1952 hade Fulgencio Batista hunnit genomföra sin andra kupp. Fidel och en grupp av hans kamrater (inklusive hans bror Raúl, Abel Santamaría, hans syster Haydée och Melba Hernández) började organisera en kamporganisation, som främst byggde på ungdomar som vunnits från det Ortodoxa partiet. Den 26 juli 1953 genomförde de ett vågat angrepp på militärkasernen Moncada i Santiago. Deras mål var att fånga ett stort antal vapen och utfärda en uppmaning till ett landsomfattande uppror mot Batistas diktatur. Försöket misslyckades och nästan hälften av de 120 unga männen och kvinnorna som deltog dödades efter att de fångats.

Fidels tal i förhörsbåset, som han använde för att förklara sitt program och avslutade med de bevingade orden ”Döm mig, det betyder ingenting. Historien skall frikänna mig!”, gjorde honom berömd. Programmet för vad som blev känt som den revolutionära 26 juli-rörelsen (M-26-7) sammanfattades i fem revolutionära lagar som de hade planerat att tillkännage:

- Återinförandet av 1940 års kubanska grundlag.
- Jordreform.
- Rätt för industriarbetare att få 30 procent av företagets vinster.
- Rätt för sockerarbetare att få 55 procent av företagets vinster.
- Konfiskering av egendom från de som gjort sig skyldiga till bedrägeri under tidigare regeringar.

Det var ett progressivt nationalistiskt och demokratiskt program, som också innehöll ett antal åtgärder som syftade till att förbättra arbetarnas villkor. Det sträckte sig definitivt inte utöver det kapitalistiska systemets gränser, och ifrågasatte inte heller privategendomen. Efter en period i fängelse blev Fidel beviljad amnesti och åkte till Mexiko.

På grundval av Moncada-programmet organiserade de en grupp män som skulle resa i Granma-båten till Kuba i slutet av 1956. Återigen var deras idé att detta skulle sammanfalla med ett uppror i östra delen av landet, runt Santiago. Inte heller denna gång gick det som de ville, och de flesta av medlemmarna i expeditiönsstyrkan blev antingen dödade eller fångade under de första timmarna. Endast 12 var kvar och de drog sig tillbaka till Sierra Maestra-bergen. Men trots detta tvingades Batista inom drygt två år fly landet, den 1 januari 1959, och den kubanska revolutionen hade segrat.

Det revolutionära krigets seger berodde på en rad faktorer: den extremt ruttna regimen, gerillakriget i bergen som hade lyckats vinna över bönderna och demoralisera arméns värnpliktiga med hjälp av revolutionära metoder för jordreform, det utbredda motståndet på llano (slätterna) bland mellanskikten och, sist men inte minst, arbetarrörelsens kraftiga deltagande (som är mindre känt). Det sista slaget mot regimen var den revolutionära generalstrejken organiserad av M-26-7, som varade i en vecka i Havanna fram till gerilla-kolonnernas ankomst.

Under de följande två åren skedde en process av snabb radikalisering av revolutionen. Genomförandet av det nationellt demokratiska Moncada-programmet, särskilt jordreformen, gav upphov till vrede hos den härskande klassen, att de mer moderata elementen från de första revolutionära regeringarna lämnade, att entusiasmen växte inom massan av arbetare och

bönder som drev på framåt, en motreaktion av USA-imperialismen, och som svar på allt detta att revolutionen vidtog allt mer radikala åtgärder mot imperialistiska egendomar på ön.

Det konsekventa genomförandet av ett nationellt demokratiskt program hade lett till exproprieringen av de amerikanska multinationella företagen, och eftersom dessa dominerade viktiga delar av ekonomin ledde detta till att man de facto avskaffade kapitalismen 1961. När jag frågade en kubansk kamrat, som hade varit inblandad i den revolutionära och fackliga rörelsen i Guantánamo sedan 1930-talet, hur han skulle karakterisera Fidel och ledningen för M-26-7, svarade han att de var *”revolucionarios pequeño-burgueses guapos”* (modiga småborgerliga revolutionärer). Här var ”småborgerliga” inte avsett som en förolämpning utan som en beskrivning av vilken klassbakgrund flera av dem hade och av det program som de hade kämpat för. Det faktum att de modigt genomfört sitt program drev dem mycket längre än de hade väntat. Fidel Castro förtjänar ett erkännande för att han fortsatte denna process till sitt slut.

Sovjetunionens existens under denna tid spelade också en roll för hur händelserna utvecklades efter den revolutionära segern. Det betyder inte att Sovjetunionen uppmuntrade dem att avskaffa kapitalismen. Tvärtom är det dokumenterat att Sovjetunionen rådde dem att fortsätta framåt försiktigt och långsamt. Trots detta var det en viktig faktor att Sovjetunionen kunde fylla luckan som lämnades av USA:s växande stridslystenhet (och sålde olja, köpte sockerrör, och bröt blockaden).

I ungefär 10 år var emellertid förhållandet mellan den kubanska revolutionen och Sovjetunionen oroligt. Det kubanska kommunistpartiet (PSP) hade bara anslutit sig till den revolutionära rörelsen under dess sista steg och den kubanska ledningen var stolt över sin egen självständighet och hade sin egen bas av stöd. Under revolutionens första period förekom det omfattande diskussioner och debatter inom alla områden (utrikes- och ekonomisk politik, konst och kultur, marxism) där stalinisterna försökte – inte alltid med framgång – att driva fram sin linje.

Fidel och de andra var djupt misstänksamma mot Sovjetunionen, särskilt efter att Chrusjtjov hade nått en överenskommelse med USA vid Kubakrisen 1962 utan att ens ha talat med Kuba. På inrådan av Che Guevara, försökte de dessutom sprida revolutionen till andra länder, både i och utanför Latinamerika, vilket gick på tvärs med den politik om ”fredlig samexistens” som eftersträvades av Sovjetunionen, samt med det djupt konservativa synsätt som präglade de flesta av de latinamerikanska kommunistpartierna.

Dessa försök att sprida revolutionen misslyckades, delvis på grund av det råa sätt som den kubanska revolutionens erfarenheter generaliserades. Uppfattningen att en liten grupp

beväpnade män som tar till bergen på kort tid skulle leda till störtandet av reaktionära regimer (som i sig var en förenkling av de villkor som tillät den kubanska revolutionens seger) bevisades felaktiga av praktiken. Det mest extrema exemplet var kanske Bolivia, ett land som hade sett en delvis jordreform och som också hade ett stridbart och politiskt avancerat gruvproletariat, och där Che Guevaras försök ledde till hans död 1967 i USA-imperialismens händer (som hade också lärt sig ett och annat av Kuba).

Gradvis blev den kubanska revolutionen isolerad och därför mer beroende av Sovjetunionen. Misslyckandet med 1970 års ”tio miljoner ton sockerrörsskörd” och den ekonomiska störning som den orsakade ökade bara detta beroende. De nära banden med Sovjetunionen gjorde att den kubanska revolutionen kunde överleva tre decennier, men förde även med sig starka inslag av stalinism. Under det som kallas Quinquenio Gris (fem gråa år), 1971-1975, användes repressiva åtgärder för att införa stalinistiskt tänkande inom områden som konst, samhällsvetenskap och många andra. Det var också vid denna tid som homofobi, diskriminering och trakasserier av homosexuella män (som redan fanns och hade ärvts från den tidigare regimen) institutionaliserades.

Det sätt på vilket revolutionen hade segrat, genom en gerillaarmés ledning, spelade också en roll i statens byråkratiska karaktär i revolutionen. Som Fidel själv förklarade: ”ett krig leds inte genom kollektiva, demokratiska metoder, det bygger på befälets ansvarighet”. Efter den revolutionära segern hade ledningen en enorm auktoritet och brett stöd. Hundratusentals tog omedelbart upp vapen efter ett meddelande 1961 och besegrade Grisbuktsinvasionen. En miljon människor samlades på Revolutionstorget 1962 för att ratificera den andra Havannadeklarationen.¹

Men det fanns inga mekanismer för revolutionär demokrati där idéer kunde debatteras och diskuteras och, framför allt, där massan av arbetare och bönder skulle kunna utöva makten själva och utkräva ansvar av sina ledare.

Ett exempel är Kubas kommunistiska parti, resultatet av att det stalinistiska PSP, M-26-7 och det Revolutionära direktoratet slogs samman. Partiet grundades 1965, men höll inte sin första kongress förrän 1975. Och det var inte förrän 1976 som man antog några formella stadgar.

En planerad ekonomi behöver arbetardemokrati som den mänskliga kroppen behöver syre, eftersom detta är det enda sättet att se till att hålla produktionen under kontroll och i balans.

Denna process av byråkratisering hade också en inverkan på den utrikespolitik som fördes av den kubanska revolutionens ledning. Den kubanska revolutionens bedrifter när det gäller internationell solidaritet är oöverträffade. De skickade mediciner och hjälp till hela världen. De spelade också en avgörande roll i att besegra den sydafrikanska regimen i Angola, en kamp där hundratusentals kubaner deltog under många år.

Men i revolutioner som den i Nicaragua 1979-1989 och mer nyligen i Venezuela har man, trots att man erbjudit materiell och praktisk support, med de råd man har gett till andra har däremot inneburit att man inte ska följa samma väg som den kubanska revolutionen och avskaffa kapitalismen. Detta fick katastrofala följder i båda länderna. I Nicaragua tillämpade Sovjetunionen ett enormt tryck på Sandinisternas ledarskap för att de skulle upprätthålla en ”blandekonomi” – det vill säga en kapitalistisk – och sedan för att de skulle delta i Contadora-fredsförhandlingarna som kom att strypa revolutionen. Sandinisternas ledarskap stod mycket nära och hade en stor respekt för den kubanska revolutionen. Fidels råd var dock detsamma som Sovjetunionens: expropriera inte kapitalisterna, det ni gör nu är så mycket som kan göras i Nicaragua idag. Detta råd visade sig ödesdigert.

Samma sak gäller Venezuela. Även om den kubanska revolutionen innebar ett ovärderligt stöd (särskilt med de kubanska läkarna) och solidaritet, var de politiska råd som gavs återigen

¹ Se [Andra Havannadeklarationen](#) – Red

att man inte skulle gå den väg som den kubanska revolutionen hade gått 40 år tidigare. Resultatet av att göra en halv revolution kan vi tydligt se i dag: en massiv rubbning av produktivkrafterna, och att kapitalismen gör uppror mot varje försök att reglera den. Detta råd hade inte bara en negativ inverkan på de nicaraguanska och venezuelanska revolutionerna, utan har också förvärrat problemet med den kubanska revolutionens isolering.

Den kubanska revolutionens heroiska motstånd efter Sovjetunionens kollaps är verkligen imponerande. Medan ledarna för det ”kommunistiska” partiet i Sovjetunionen rörde sig snabbt och enkelt i riktning mot att återupprätta kapitalismen och plundra den statliga egendomen, försvarade Fidel och den kubanska ledningen revolutionens landvinningar. Den ”speciella perioden”, som den kallades, var också ett bevis på den kubanska revolutionens livskraft. En generation levde som fortfarande kom ihåg hur livet var före revolutionen och andra kunde jämföra sin egen levnadsstandard med den som rådde i de kapitalistiska grannländerna.

Ledningen gjorde motstånd, och det kubanska folket hittade, på ett kollektivt sätt, olika sätt att övervinna de ekonomiska svårigheterna. Helt isolerade på grund av USA:s blockad, tvingades Kuba göra betydande eftergifter till kapitalismen, samtidigt som den största delen av ekonomin var i statlig ägo. Turismen blev en av de viktigaste inkomstkällorna, med allt medföljande ont som kommer med det.

Den venezuelanska revolutionens utveckling, särskilt efter den misslyckade kuppen 2002, gav en annan livlina tio år senare. Detta var inte bara på grund av att man kunde göra ett utbyte med kubanska läkare mot venezuelansk olja, utan också för att den återuppväckte de kubanska massornas entusiasm när de återigen såg revolutionen utvecklas i Latinamerika. Ekonomiska svårigheter och tröttheten i revolutionen i Venezuela – just därför att den inte gått hela vägen och exproprierat oligarkernas och imperialisternas egendomar som kubanerna – innebär att detta nu närmar sig sitt slut.

Den återvändsgränd som den kubanska revolutionen har hamnat i har gjort att en betydande del av dess ledning har pressats närmare reformer i kinesisk eller vietnamesisk stil och eftergifter åt kapitalismen. Många steg har redan tagits i denna riktning. De hoppas att sådana åtgärder åtminstone kommer att medföra en viss ekonomisk tillväxt. Det är en falsk förhoppning. Idag är det internationella kapitalistiska systemet i kris och det är tveksamt hur många som kommer att vilja investera i Kuba. Kuba har inte de enorma reserver av billig arbetskraft som är en av de viktigaste faktorerna för den kinesiska ekonomins ”framgång”. Även om inget av detta var fallet, har kapitalismens återupprättande i Kina följts av en massiv polarisering av rikedom, en brutal exploatering av arbetarklassen och att den kinesiska revolutionens landvinningar har raserats.

Det är i detta sammanhang som Obama försökte sig på en förändring av USA:s taktik. Strategin är densamma: att återupprätta kapitalismen i Kuba och förstöra revolutionens landvinningar, men i stället för att fortsätta den misslyckade taktiken med direkt konfrontation, finansiering av kontrarevolutionärer och terroristgrupper och så vidare, har de nu bestämt sig för att det är smartare att förstöra revolutionen inifrån genom att använda världsmarknadens dominans över denna lilla ö, som har mycket små resurser och en mycket låg produktivitet.

Det är tydligt att imperialisterna såg Fidel som ett hinder för denna process, även efter hans formella avgång från sina officiella politiska uppdrag. Han kritiserade offentligt byråkratin och den ökande ojämlikhet och varnade för faran för att revolutionen förstörs inifrån. I ett berömt tal vid universitetet i Havanna i november 2005 talade han om ”våra brister, våra misstag, våra ojämlikheter, vår orättvisa”, och varnade för att revolutionen inte är bestående och kan sluta upp som i Sovjetunionen. ”Detta land kan förstöra sig självt, denna revolution kan förstöra sig själv, men de kan aldrig förstöra oss – vi kan förstöra oss själva, och det skulle vara vårt fel”, säger Fidel, och tillade: ”Antingen besegrar vi alla dessa avvikelser och gör vår revolution stark, eller så dör vi.”

Byråkratin är dock inte bara en avvikelse, eller ett problem med ett fåtal individer. Det är ett problem som härrör från avsaknaden av arbetardemokrati i styret av ekonomin och staten, och förstärks genom revolutionens isolering. Med detta sagt var det tydligt att kapitalismens strateger inte trodde att många framsteg skulle göras i riktning mot kapitalism på Kuba så länge Fidel var i livet.

Med hans bortgång hoppas de att processen kommer att påskyndas. Det finns redan stora motsättningar och det har börjat utvecklas en växande social differentiering inom landet. De viktigaste faktorerna i denna process är: den byråkratiskt planerade ekonomins stagnering och den extremt ojämlika status Kuba har i världsekonomin, vilket i sin tur är ett resultat av revolutionens isolering. "Socialism i ett land" har återigen visat sig vara omöjligt.

Av detta följer att den enda vägen framåt för den kubanska revolutionen går genom kampen för demokratisk arbetarkontroll på Kuba och för socialistisk revolution över hela världen. Det är det enda sättet att försvara den kubanska revolutionens landvinningar.

Idag pratar imperialisterna överallt om bristen på "mänskliga rättigheter" på Kuba. Det är samma personer som ser mellan fingrarna med den saudiska regimen och sörjer när dess reaktionära halvfeodala ruttna diktator dör. Det är samma personer som inte hade några problem med att tillsätta och stödja brutala regimer i Chile, Argentina, Paraguay, Uruguay, Bolivia, Venezuela, Guatemala, Dominikanska republiken, Mexiko, Nicaragua, Guatemala, El Salvador, Honduras... Listan tar aldrig slut.

Här talar vi inte heller om något avlägset förflutet. För inte så länge sedan genomfördes USA-stödda kupp försök i Venezuela, Honduras, Ecuador och Bolivia. När Obama och Clinton talar om "mänskliga rättigheter" menar de alltså kapitalisternas rätt att utnyttja arbetskraft, markägares rätt att fördriva boende, rika turisternas rätt att köpa kvinnor och barn.

Idag är det viktigare än någonsin att säga: försvara den kubanska revolutionen, nej till kapitalismens återupprättande, bekämpa kapitalismen över hela världen!

Översättning: *Oscar Gunnarsson* (hämtad från *Revolution!*)

International Viewpoint

Fidel Castro är död

Dave Kellaway

Ur [International Viewpoint](#), 27 november 2016. Ursprungligen i [Socialist Resistance](#).

Vårt livs nyhetssändningar är fyllda av bilder på Fidel: ovårdad och besegrad efter de blodiga angreppen på militärgarnisonen i Moncada; i en snygg kostym på väg från fängelset till landsflykt; intervjuad av en amerikansk journalist i sitt gömställe bland bergen 1958; den triumferande inmarschen i Havanna med Che, Cienfuegos och de andra unga skäggiga gerillakrigarna; tillkännagivandet av konfiskeringen av amerikanskt kapital och revolutionens socialistiska karaktär inför hundratusentals åhörare; iförd sina stora glasögon med svarta bågar under striderna vid fronten i Grisbukten där CIA:s invasionsstyrka besegrades; tillkännagivandet av Ches död i Bolivia på ett fullpackat Plaza de la Revolución i Havanna; omfamnande Brezjnev i Moskva; möten med sitt folk på fabriker och sockerrörsfält; erbjudande sitt maskingevär till Allende bara några månader innan kuppen; välkomnande soldaterna från Angola efter deras seger över apartheidregimen i Sydafrika; möte med Ortega, ledaren för den nicaraguanska revolutionen 1979; det dystra tillkännagivandet av den bistra Specialperioden efter Berlinmurens fall 1989; välkommandet av Chávez och andra latinamerikanska reformledare under det nya seklet ... och sedan när han drog sig tillbaka, dock inte riktigt gick i pension, en gammal man i träningsoverall med vitnande skägg som fortfarande var eftersökt av radikala ledare eller personer som fotbollsspelaren Diego Maradona.

Fidel i en stridvagn under Grisbuktsinvasionen 17 april 1961

Nu är han borta, men han har överlevt alla de amerikanska presidenter som beordrade CIA att organisera hundratals mordförsök, inrikespolitiska väpnade uppror och fullskaliga invasionsstyrkor. Hans död och den kubanska statens nära förestående sammanbrott har förhastat tillkännagivits ett antal gånger sedan 1989. Till skillnad från Ryssland och Östeuropa har Kuba inte förfallit till gangsterkapitalism eller drabbats av de katastrofala effekter på levnadsstandard och livslängd som dessa länder har gjort. En jämförelse mellan hur Haiti och Kuba besvarade orkanen nyligen visar på ett målande sätt att framstegen från revolutionen 1959 fortfarande överlever. På Kuba dog ingen och hela städer evakuerades på ett smidigt sätt. Hans vapenbroder från de första striderna, Raúl, leder fortfarande regeringen och är förpliktad att lämna över ledarskapet 2018. Obamas vändning till mer vänskapliga relationer med Kuba är en framgång för det kubanska folket, det har lättat på en del restriktioner och skulle kunna gynna den ekonomiska tillväxten. Under ett besök till Kuba i september i år såg jag ett myller av kryssningspassagerare i det gamla Havanna. Direktflyg från USA till Kuba började i somras till Santa Clara och utvidgades nu i veckan till Havanna.

Oavsett våra kommande bedömningar är Fidels liv anmärkningsvärt. Han kom från medelklassen och radikaliserades till en början som demokratisk nationalist och inspirerades av en av 1800-talets stora antikolonialistiska kämpar, José Martí. Det första försöket till väpnat uppror vid militärgarnisonen i Moncada slutade med att många kamrater föll och han hade tur som inte blev avrättad. Som det ibland händer med nederlag fick det en radikaliserande effekt, och hans berömda tal vid rättegången spelade en roll för detta. Under landsförvisningen i Mexiko började han utan att slösa bort någon tid samla ihop en andra beväpnad grupp. 1958 åkte de iväg i den lilla båten *Granma* för att försöka igen. Återigen blev de flesta soldaterna dödade under de första dagarna, men omkring ett dussin överlevde och lyckades ta sig till Sierra Maestra – en avgörande roll för detta spelades av en vänskapligt sinnad bonde. När de väl kom dit upprättade de ett högkvarter som Batistas armé aldrig hittade, och gradvis byggde Che, Cienfuegos, hans bror Raúl och Fidel själv upp ett antal små fronter som med framgång kunde ta upp kampen mot armén. Ännu viktigare var att de utvecklade ett politiskt stöd och knöt band till det underjordiska motståndet i städerna. Förvisso var Fidel och de andra ledarna redan medvetna om att inriktningen på kampen skulle komma att leda dem i konflikt med USA, men under en hel period presenterade de sig som demokratiska nationalister som kämpade mot en brutal diktatur. Det hjälpte till att avväpna USA, som gjorde lite eller inget för att stöda Batistas regim. Om vi studerar perioden mellan inmarschen i Havanna och talet omkring ett år senare, så kan vi se ett läroboksexempel på hur man ska omvandla en demokratisk

anti-imperialistisk revolution till en revolution som störtar kapitalismen. Varje steg framåt kunde ses som ett svar på sabotage eller på befolkningens trängande grundläggande behov.

Under de första åren efter revolutionen var Havanna hem för alla sorters radikaler och revolutionärer. Det var en revolution som genomfördes av en grupp som stod utanför den stalinistiska "officiella" kommunistiska rörelsen. Så småningom stödde det kubanska kommunistpartiet revolutionen, men det var underordnat det castroistiska ledarskapet. De internationella effekterna var speciellt starka i Latinamerika. Väpnade grupper startade uppror främst i områden på landsbygden, och fick ett aktivt men diskret stöd från den kubanska regeringen. Tyvärr förstod dessa modiga revolutionärer inte den kubanska segrans speciella omständigheter – det var hursomhelst aldrig bara ett uppror på landsbygden – och alla slutade i nederlag. Che lämnade till och med Kuba för att starta ett gerillauppror i centrala Bolivia, som också slutade med nederlag. Under denna operation stödde Fidel Che politiskt och materiellt. Kuba hjälpte faktiskt till med resurser och soldater under en andra våg av väpnade uppror i Centralamerika i slutet av 1970-talet. Men kampen på de andra ställena i Latinamerika misslyckades, och den kubanska revolutionens därav följande isolering medförde att Fidel tvingades söka skydd i det sovjetiska lägret. Det fick negativa effekter på hur ekonomin och den demokratiska organisationen utvecklades. Exempelvis överkollektiverades jordbruket, och produktiviteten har fortfarande inte hämtat sig och Kuba importerar än idag omkring 70% av sina livsmedel. Dessutom nationaliserades allting, ner till minsta restaurang och frisör. Idag tillåts småföretag och egenföretagande alltmör, på ett reglerat sätt. En sak är klar, Fidel ledde en verklig antikapitalistisk revolution som krossade den borgerliga staten. Han var ingen Nasser, han inrättade inte bara någon sorts statskapitalistisk regim.

Även om Fidel aldrig ledde något stalinistiskt Gulag så förekom förtryck av oliktankande och oppositionella. I början av revolutionen dömdes och avrättades torterare och Batistaledare – Che var faktiskt delvis ansvarig för detta. Även senare förekom avrättningar ibland – mest kända är avrättningarna av Ochoa och några andra militära ledare som anklagades för narkotikahandel och en befälhavare på en färja som hade tagit över en båt. Homosexuella förtrycktes också och skickades till speciella arbetsläger. Nästan alla oliktankande släpptes nyligen fria, även om man fortfarande trakasserar till exempel politiska motståndare och konstnärer. Det har alltid funnits ett visst mått av lokal demokrati och deltagande genom revolutionens försvarskommittéer, på ett sätt som vi inte såg i de stalinistiska länderna. Idag förs diskussioner i ett antal begränsade forum, i synnerhet om "moderniseringen" av ekonomin. Gränsen är förstås att man inte får bilda en politisk strömning eller parti utanför det kubanska kommunistpartiet, det går inte att starta en verkligt oberoende tidning som är mot regeringen, och Internetanvändningen är strikt kontrollerad.

En annan skillnad mellan Fidel och andra "kommunistiska" ledare är att han inte har skapat en dynasti som den vi har sett i Kina. Hans barn har inte lyfts upp till höga regeringsposter. Även om han har åtnjutit en del privilegier som en del av regeringsledningen har han inte byggt överdådiga palats eller vältrat sig i rikedomens fördelar. USA och CIA har alltid försökt avslöja sådana brott, men har misslyckats fullständigt. Trots alla politiska brister vi kan diskutera, så har Fidel på dessa områden en viss moralisk redlighet och värdighet. Även om hans framtoning är iögonfallande och vanligtvis med en viss revolutionär betoning så är den inte överväldigande och inte heller finns det några statyer.

På senare tid har den nuvarande ledaren, Raúl Castro, förändrat en del av Fidels sätt att leda och de politiska ståndpunkterna i en del frågor. Flera av de personer som Fidel utsåg har knuffats åt sidan av hans bror, som föredrar mer institutionaliserade, konventionella politiska tillvägagångssätt. Raúl har också varit mer öppen för ekonomiska reformer och välkomnar investeringar av utländska företag. En del av problemet att förstå vad som sker på Kuba, är det faktum att de verkliga diskussionerna inte är särskilt tydliga. Med ganska långa intervall organiseras partikongresser med ett stort dokument som presenteras för folket och sedan

underkastas tusentals förändringar, men utan att motdokument eller organiserade strömningar tillåts. Det finns förvisso en livlig debatt om det gamla militära gardets fortsatta inflytande, om den kinesiska vägen är den rätta och om regleringen av utländska investeringar. En del kadrer förbereder sig helt klart för att få frukterna från en mer storskalig kapitalistisk öppning, andra är måna om att försvara och förbättra folkets levnadsstandard.

Ett av Fidels bestående arv är helt visst det faktum, att till skillnad från andra likvärdiga länder är läskunnigheten hög och hälsoläget gott. Även om folk definitivt skulle kunna äta bättre så går ingen hungrig eller dör av undernäring. Kubanska läkare reser världen runt på solidaritetsuppdrag. Ekonomin har inte fallit samman och en del sektorer som turism och bioteknik går ganska bra. Den ödeläggelse som narkotikaekonomin orsakar i Mexiko och Colombia existerar inte på Kuba. Kubas prestige i världen är anmärkningsvärd för ett fattigt land med 10 miljoner invånare.

Med tanke på att det är ett icke kapitalistiskt land i ett hav av ohejdad kapitalism och dess närmaste granne och dominerande imperialistiska makt sedan 1960-talet har satt dess ekonomi i blockad, så är det inte förvånande att Fidels arv är blandat. Blockaden bidrar bestämt till den låga produktiviteten och de låga löner som de flesta kubaner har. Finansieringen av militärapparaten som är nödvändig för att stå emot USA:s aggressioner lägger också beslag på resurser som skulle kunna förbättra läget. Att öppna upp ekonomin och ha en dollar-baserad valuta jämte peson som är värd tjugofem gånger mindre betyder att ojämlikheten oundvikligen ökar. Kubaner som arbetar inom turistindustrin och kan tjäna dollar eller de 20% som får penningförsändelser från släktingar i USA kan leva skäligen bra. De 75% som fortfarande arbetar för staten tjänar per månad det man kan tjäna på att hyra ut ett rum till turister under ett par nätter. Människor, särskilt unga, längtar också efter mer frihet, som ett öppet internet.

Fidel och hans generation lämnar scenen. Det kommer att vara upp till dagens kubaner att fundera på dessa nya problem och lösa dem i det arbetande folkets intressen. På det hela taget var Fidel på vår sida och han vacklade aldrig i sitt motstånd mot USA-imperialismen. Hans exempel inspirerade motstånd på många platser.

Venceremos, adiós compañero. [Vi kommer att segra, farväl kamrat.]

Översättning från engelska: *Göran Källqvist.*

Links International Journal of Socialist Renewal

Vår Fidel

Claudio Katz*

Links International journal of socialist renewal, 6/12 2016

Med Fidel Castros bortgång har den största revolutionära personligheten i Latinamerika under de senaste 100 åren lämnat oss. Mitt i vår djupa sorg är det svårt att värdera hans storhet. Men även om känslorna skymmer bedömningen kan *El Comandantes*² inflytande värderas med större klarhet nu när han är borta.

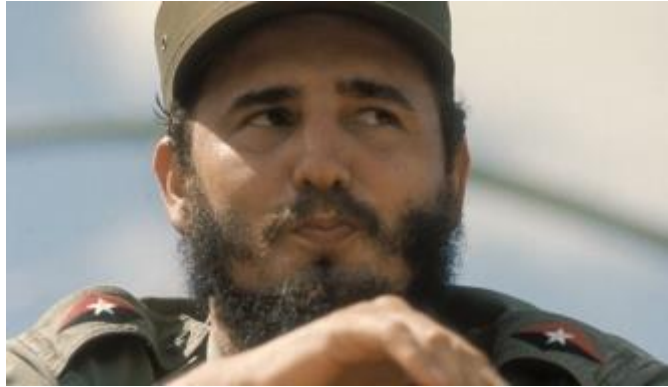
Medierna har bara framhållit hans betydelse på ett deskriptivt sätt. De skildrar att han var närvarande i alla större händelser under de senaste 50 åren. Och hans värsta fiende i USA-

* Claudio Katz är forskare vid Nationella vetenskapliga och tekniska forskningsrådet (CONICET) och lärare vid universitetet i Buenos Aires (Argentina), samt medlem av Vänsterekonomerna (EDI). Av Katz finns tidigare på marxistarkivet artiklarna "Världsherravälde i vår tid" (ingår i artikelsamlingen [Imperialismen idag](#)) och [Kapitalismens kris – ett världsomspännande schackparti... utan vinnare](#).

Spanskspråkigt original till denna artikel: [Nuestro Fidel](#).

² Fidel Castro benämns ofta *comandante*, eller befälhavaren, av vänstern i Latinamerika, en hänvisning till hans inofficiella titel "Högste befälhavare för den kubanska revolutionen", ett arv från gerillakriget på 1950-talet.

imperiet bekräftar detta oerhörda inflytande. De firar hans bortgång för att kunna glömma att han höll sig kvar vid makten under tio olika presidenter i USA och överlevde oräkneliga mordförsök av CIA.

Kuba har utgjort en tvångsföreställning för Pentagon och en missräkning för utrikesdepartementet i Washington. Inget land av denna storlek har tillfogat imperiet så många nederlag. Och efter 53 år tvingade David Goliat att återupprätta de diplomatiska relationerna.³

Fidel väcker en beundran på gränsen till dyrkan. Det beror på hans förmåga att göra det nästan osannolika möjligt. Men den sortens fascination är ofta åtskild från innehållet i hans insatser.

Många förhållar Fidel men från kapitalistisk utgångspunkt. De höjer den karibiske ledaren till skyarna, samtidigt som de befrämjar varianter av det system av utsugning, som *El Comandante* bekämpade i hela sitt liv. I själva verket prisar de skaparen av ett främmande universum samtidigt som de avvisar varje tanke på den sortens resa för eget vidkommande.

För vänstern betydde Fidel alltid något annat. Han var den främste arkitekten bakom ett revolutionärt socialistiskt projekt för frigörelse i Latinamerika. Han förverkligade det mål Lenin hade 1917 och intog därför i Latinamerika en plats som liknande den som den man som stod bakom sovjeterna hade.

Men i motsats till föregångaren ledde Fidel i decennier den process han inledde 1960. Han kan därför värderas lika mycket för sin seger som för sitt sätt att leda landet.

I ett längre perspektiv är Castros insats jämförbar med de kampanjer Bolívar och San Martín ledde. Han ledde aktioner regionalt i syfte att förena ett andra oberoende för Latinamerika med socialismens framåtskridande på internationell nivå.

Fidel tog sig an dessa uppgifter av gigantisk omfattning samtidigt som han bibehöll nära relationer med sina anhängare. Han vände sig till miljontals sympatisörer, som jublade på olika kontinenter. Han uppnådde en rationell och passionerad kontakt med dem som lyssnade till hans tal vid oräkneliga möten.

Mannen och hans verk

Den kubanske ledaren agerade alltid djävt. Under trycket från imperiet radikaliserade han sitt projekt och slog in i socialistisk riktning på ett sätt som smulade sönder alla tidens dogmer. Han visade att det var möjligt att starta en antikapitalistisk process knappt 15 mil från Miami och med OLAS⁴ återställde han målet med den anti-imperialistiska enheten i regionen.

Dessa tre faktorer – den revolutionära, den socialistiska och den latinamerikanske befriaren – var något Fidel delade med Che. Den själarnas gemenskap som förde dem samman på *Granma*⁵ kom att bekräftas i en strategi av väpnad kamp mot diktaturer och reaktionära

³ Se [Release of Cuban Five Opens New Chapter in Cuba-U.S. Relations](#). (av Richard Fidler)

⁴ Latinamerikanska solidaritetsorganisationen.

⁵ *Granma* hette fartyg som 1956 förde första gruppen av gerillakämpar mot Batistaregimen till Kuba.

regeringar. Och de stod för en politisk gemenskap som dementerar allt som skrivits om påstådda motsättningar mellan Castro och Guevara.

El Comandante återinförde socialistisk internationalism efter årtionden av enbart uttalanden (eller klara svek mot den) från Kremlbyråkratin. Han utvidgade detta till Afrika genom att skicka trupper, som spelade en central roll för att apartheid skulle lida nederlag.

Dessa åtgärder återställde också det gamla band slaveriet utgjort mellan Afrika och Latinamerika med en ny relation av solidaritet mot gemensamma fiender. Denna inställning framlockade en enorm våg av sympatier bland afro-amerikanerna, något som bestyrktes vid det omsusade besök Fidel gjorde i Harlem och vid hans möten med Mohammed Ali, Malcolm X eller Harry Belafonte.

Men Fidels historiska gestalt skulle växa sig starkare efter Sovjetunionens implosion. Han klarade nu av det närmast omöjliga genom att hålla Kuba på fötter mitt i en fientlig omgivning utan motstycke. Han stod i spetsen för de svåraste uppoffringarna under specialperioden och vidmakthöll det kollektiva motstånd, som formats under tre decennier av revolution.

Striden om tänkandet var förmodligen mer anmärkningsvärd än många militära aktioner. Fidel lyckades med vad bara ett fåtal ledare klarat av under liknande omständigheter.

Den segern utgjorde ett exempel för de radikala processer, som blommade upp i början av det nya årtusendet. När nyliberalismen ledde till folkliga revolter i Sydamerika hade Hugo Chávez och Evo Morales en ledstjärna som saknades i andra delar av världen. Fidel höll fast vid det socialistiska idealet som kompass, som något som skulle återskapas på nya grundvalar.

I den nya situationen i Latinamerika uppmuntrade *El Comandante* kampanjer mot skuld bördor och frihandelsavtal och genom ALBA⁶ uppmuntrades organ anpassade till läget efter diktaturerna i Latinamerika.

Nu började talet om ”den nya människan” att återkomma i form av de kubanska läkarnas insatser utomlands. Detta visade hur försvarslösa som blivit avkastade av kapitalismen kunde få skydd.

Fidel förenade sin talang som talare (exempelvis tal som ”historien kommer att frikänna mig”) med militärt geni (slaget vid Cuito Cuanavale i Angola) och geopolitiska insikter (agerande på det internationella diplomatiska planet).

Han utvecklade dessa enastående sidor samtidigt som han själv höll fast vid en ytterst återhållsam livsstil. Hans privatliv är i det närmaste okänt på grund av den stränga åtskillnad han upprättade mellan sig själv som privatperson och hans utåtriktade roll.

Under flera decennier engagerade han sig i alla detaljer av den kubanska verkligheten. Hans outtröttliga verksamhet brukade i folkmun omtalas med en anspelning på hans tendens att vara allestädes närvarande (*y en eso llegó Fidel* – och så kom Fidel).

Förmodligen bestämde han sig för att organisera sin egen pensionering i syfte att motverka dessa överdrivna förväntningar. 2006 ställde han sig i bakgrunden och koncentrerade sig helt på att strida på idéernas område. Han svarade för omfattande kritiska analyser av miljöförstörelsen och den fattigdom kapitalismen lett till.

Castros oväntade bana bekräftar mycket av vad marxistiska teoretiker skrivit om personlighetens betydelse i historien. Samhällsutvecklingen styrs aldrig av exceptionella insatser av stora ledare. I stället avgörs den av de objektiva förhållanden som råder under varje epok.

Men vid de avgörande händelserna i den utvecklingen blir vissa individer oersättliga. Fidel bekräftade den principen.

⁶ Bolivarianska alliansen för folken i vårt Amerika.

Det är viktigt att ha detta i åtanke när man ställs inför naiva myter om att det som uppnått på Kuba skett genom ”trycket från massorna”. Den formuleringen utgår från att den storartade utvecklingen i landet berott på radikala krav underifrån, som ledarna varit tvungna att ställa sig bakom.

I själva verket är sanningen den rakt motsatta. En konsekvent ledning övertygade majoriteten genom sitt exemplariska agerande. Och Fidel ledde de ledare som bar ansvaret under denna storartade insats.

Olösta problem

Kuba har inte genomfört den revolution man ville, utan den man kunde åstadkomma. Därför är avståndet fortfarande betydande mellan ambitioner och resultat. Den viktigaste orsaken till detta är skriande uppenbar: ingen titan klarar av att fullborda socialismen på en liten bit land samtidigt som man utsätts för outhärliga trakasserier av den ledande stormakten på jorden. Det förvånande är vilka framsteg Kuba uppnått trots att det stått inför en sådan motståndare.

Detta lilla land har hemfört enorma segrar, som stärkt nationell självkänsla och auktoriteten hos *El Comandante*. Från Grisbukten till lille Eliáns⁷ återkomst och frisläppandet av de fem som suttit fängslade i USA har Kuba vunnit stora segrar under Fidels ledning.

Men ingen av dessa milstolpar har klarat av att få ett slut på blockaden, att stänga Guantánamo, eller neutralisera de terroristgrupper CIA skolat upp. Inför de ekonomiska trakasserierna, utpressningen mot familjer, frestelsen att skaffa sig medborgarskap i USA eller den hägring av konsumtionsöverflöd som Miami dukar upp verkar kubanernas motståndskraft närmast mirakulös.

Denna heroism har samsats med de speciella problem revolutionen varit ställd inför under en lång period. De svårigheterna måste bedömas utifrån vad som uppnått med tanke på de objektiva begränsningar ön haft att utstå.

Ekonomi är en central del av dessa problem. Kuba har visat hur man genom ett icke kapitalistiskt sätt att tänka kan bidra till att undvika svält, utbredd brottslighet och försummad utbildning. I ett land med resurser som mer liknar Haitis än Argentinas har framsteg skett när det gäller att ge spädbarn mat, minska barnadödligheten eller åstadkomma en hälsovård som är allmänt respekterad.

Men misstaget med att imitera den ryska modellen med total nationalisering ledde till en ineffektivitet, som avsevärt hämmat produktiviteten inom jordbruk och industri. Den felaktiga inriktningen återspeglar svårigheten att förena revolutionära strategier i kontinental skala med marknadsorienterad politik. Den idealism det förta målet fordrade kolliderade med egoismen på det kommersiella området.

⁷ *Elián González*, född 6 december 1993 i Cárdenas, Matanzas, är en kubansk pojke som år 2000 blev uppmärksam världens över när en vårdnadstvist om honom, mellan å ena sidan hans far Juan Miguel González i Kuba och å andra sidan släktingar på faderns sida som flyttat till Florida (främst bland dem Juan Miguel's farbror Lazaro González), utvecklades till ett politiskt spörsmål mellan regeringarna i Kuba respektive USA.

I november 1999 hade Eliáns mor Elizabeth Broton tagit med sig sin son då hon tillsammans med en grupp andra människor tog sig med båt från Kuba till Florida. Båten sjönk på vägen och de flesta ombord drunknade, bland dem Eliáns mamma. Elián kom senare att hamna hos släktingar i Miami som vägrade lämna ut honom då fadern begärde att han skulle få sonen tillbaka. Fidel Castro engagerade sig personligen på faderns sida efter att ha tagit del av materialet i fallet. Förhandlingarna hamnade snart på regeringsnivå.

President Clinton förklarade att USA skulle uppfylla sin del av utlämningsavtalen med Kuba och rätta sig efter beslutet i en amerikansk domstol om att Elián skulle få återförenas med sin far. Släktingarna i Miami vägrade dock att acceptera detta och den 22 april 2000 hämtades pojken med tvång av polis i det hus i Miami där han hölls av släktingar.aktionen blev mycket uppmärksam. Direkt efter fritagandet av Elián flögs han till Washington där han kunde återförenas med sin far som tillsammans med sin fru Nersy Carmentate och Eliáns halvsyskon Hianny rest till USA. En kort tid efter återföreningen lämnade familjen USA.

Sedan dess lever Elián med sin far i Kuba. Hans födelsedagar har flera gånger bevistats av Fidel och Raúl Castro. [Wikipedia]

Efter specialperioden har landet överlevt på turism, avtal med utländska bolag och en dubbel valuta, som delat in befolkningen i dem som fått överföringar utifrån och dem som inte haft sådana möjligheter. Samhället har förändrats med denna växande sociala stratifiering med växande marknadsaktivitet i släptåg för att kunna hålla uppe bytesbalansen och blåsa nytt liv i jordbruket.

Fidel var personligen den drivande kraften bakom denna besvärliga vändning, väl medveten om att en återgång till bristsituationen på 1990-talet skulle vara rena självmordet. Många bedömare ansåg att en återgång till kapitalism hade inletts, men bortsåg då från att kapitalism förutsätter privat ägande av storföretag och banker. Hittills har reformerna öppnat för mer gynnsamma utvägar för kooperativ och småföretagande, men utan att tillåta uppkomsten av en ny härskande klass.

Den nya modellen försöker tillgodose en hög tillväxttakt samtidigt som man begränsar social ojämlikhet. Man slår därför vakt om den statliga sektorns företrädare i kombination med allmän hälsovård och utbildning.

Även om dessa förändringar långsamt skrider framåt till allmän lättnad är de tre långsiktiga alternativen – återinförande av kapitalism, den kinesiska modellen eller socialistisk förnyelse – fortfarande en öppen fråga.

Vilket av dem som kommer att ta överhand kommer nu inte längre att bero på Fidels närvaro. Han avvisade det första alternativet, funderade på det andra och förespråkade det tredje. Det han ville skulle gå i arv var en fortsättning av det egalitära projektet inom ramarna för de små marginaler som för närvarande existerar för att förverkliga det.

Det blir inte enkelt att reda ut detta i ett läge då man är vittne till en ökning av marknadens betydelse, utländska investeringar, turism och överföringar utifrån. Men att sätta stopp för dessa bidrag till ekonomin skulle leda till slutet för revolutionen genom att den kort och gott kvävdes. Den balans man försöker upprätthålla i reformarbetet är en outhärlig grund för alla former av framtida omvandling.

Stora utmaningar

Det borgerliga etablissemanget har alltid ställt "diktaturen" på ön mot det storslagna i västliga demokratier. USA-plutokratins olika presidenter brukar, ytterst hycklande, kritisera enpartisystemet på ön, som om de gemensamma värderingarna mellan republikaner och demokrater skulle vara exempel på större mångfald.

Vidare undviker man att tala om hur elektorskollegiet i USA kränker principen om att majoriteten bestämmer och det låga valdeltagandet på hemmaplan jämfört med det höga på Kuba.

Än större dubbelmoral uppvisas av högern i Latinamerika. Samtidigt som man ställer sig bakom institutionella statskupper i Honduras, Paraguay eller Brasilien rasar man över bristen på demokratiska formalia på Kuba.

Kritiken från vänsterhåll går i en annan riktning. Där ifrågasätter man inskränkningarna av individuella rättigheter, som medfört många orättvisor på Kuba.

Men om man bedömer de fem decennier som gått är det anmärkningsvärda den närmast oblodiga karaktären hos alla de samhälleliga förändringar som skett. Det räcker med att jämföra det låga antalet förluster i människoliv med vad som varit fallet under andra revolutioner. Invånarnas höra politiska deltagande är förklaringen till detta.

Kuba har aldrig behövt uppleva tragedin med Gulag och därigenom sluppit undan det sammanbrott Sovjetunionen drabbades av. Landets politiska modell är mycket omstridd, men än så länge har ingen företrädare för direktdemokrati, demokrati av sovjettyp eller deltagardemokrati kunnat peka ut hur man ska styra under trycket från imperiet, utan att tvingas tillgripa åtgärder som begränsar medborgerliga rättigheter.

Revolutionen själv har på olika sätt försökt korrigera de problem denna situation medfört.

Många bedömare anser att byråkratin är huvudorsaken till det som gått snett, eller den som gynnats mest av de politiska missförhållandena. Ökad demokrati utgör en motvikt till dessa missförhållanden men kan inte svara för några mirakler. I de komplicerade förhållanden som handlar om statens sätt att fungera har Fidels uppmaningar till ansvarstagande alltid varit mer användbara än att vänta på magiska recept från något laboratorium.

Utrikespolitiken är ett annat område där castroismen utsatts för skarp kritik. Medierna brukade framställa Fidel som enbart en sovjetisk schackpjäs, utan minsta insikt om vad som skiljer en revolutionär från vilken servil härskare som helst. De kunde inte föreställa sig att Kuba kunde agera på något annat sätt än som imperiets marionetter.

Inte heller en del kritiker på vänsterkanten begrep Fidels strategi. Den kubanske ledaren baserade sig på allianser med Sovjetunionen för att befrämja den globala revolutionära process, som hans samarbetspartner motsatte sig.

Spänningarna mellan de båda parterna var tydliga vid oräkneliga tillfällen: Kubakrisen, Vietnamkriget, resningarna i Afrika eller Latinamerika. Ibland fick *El Comandante* göra eftergifter, eller gjorde sig skyldig till misstag, som när han ställde sig bakom invasionen i Tjeckoslovakien. Ockupationen av detta land innebar slutet för den socialistiska förnyelse, som Pragvåren gett löften om.

Men under hela perioden av stor revolutionär jäsning i Latinamerika satsade Fidel på att hålla balansen mellan diplomatiska kompromisser och fortsatt stöd till rebellrörelserna. Han försökte få ett slut på isoleringen av Kuba och stå fast vid stödet till de förtrycktas kamp. Castro fick förena de nya utrikespolitiska kraven med sina revolutionära ideal.

Högern fortsatte att kritisera honom för stödet till folkliga uppror, och en del strömningar på vänsterkanten hade invändningar mot hans välvilliga hållning till de härskande klassernas regeringar.

Många av Fidels ställningstaganden och råd var förvisso problematiska, men ansvaret för besluten låg ändå hos dem som var mottagare av förslagen. *El Comandante* såg alltid till vad han uppfattade som läget i varje enskilt land och hans inställning var präglad av misstro mot auktoriteterna inom vänstern.

Vi får heller inte glömma hur Castro avfärdade kommunistpartiets rekommendationer⁸ i Sierra Maestra och Kremles synpunkter på upproren i Latinamerika. Den kubanske ledaren visade oss genom sin egen praktik hur en revolutionär agerar.

Den bästa hyllningen

Fidel har gått bort i en mycket besvärlig tid. Så förhatliga figurer som Macri, Temer⁹ och Trump har kommit till makten. Deras ideologer kan på nytt proklamera att tiden för egalitära projekt är förbi och glömma bort hur många gånger de avkunnat samma dom. Fidel skulle ha sagt att vi nu måste försöka förstå vad som händer för att inte gripas av missmod.

I många ledarkommentarer har det hetat att Castro inte begrep sig på dagens konsumtions-samhälle, individualism och pragmatism. Men under alla omständigheter förstod han sig på den kapitalistiska kris, som är bestämmande för dessa tendenser. Och detta centrala faktum är Fidels motståndare blinda för.

Hans mest råbarkade fiender i Miami firade dödsbudet med musik och bekräftade därigenom hur lite de värdesätter mänskligt liv. Men festligheterna var klen tröst för personer som misslyckats med att vinna något som helst stöd på ön.

⁸ Vid den tiden på Kuba känt som *Partido Socialista Popular*.

⁹ Mauricio Macri, högerpresident i Argentina, och Michel Temer, president i Brasilien efter en parlamentarisk kupp mot den folkvalda presidenten Dilma Rousseff.

Sedan Fidel drog sig tillbaka för tio år sedan har spekulationer om Kubas framtid avtagit med tiden. Nu är det emellertid av stort intresse att få veta hur Trump tänker agera. Det går ännu inte att säga hurvida de brutala kommentarer han fällde om Castros död är en del av hans okontrollerade verbala diarré eller ett förebud om ökad aggression.

Oavsett vilket måste Latinamerika vara redo att sätta sig upp mot en president, som lovat att utvisa flera miljoner papperslösa. En ny anti-imperialistisk kamp förestår och nu krävs kamp mot skepticism och uppgivenhet.

En del hävdar att Fidel inkarnerade idealen hos en äldre del av befolkningen, utan kontakt med ungdomens förväntningar. Men då räknar de inte med hur kapitalismen drabbar nya ungdomsgenerationer och tvingar dem att göra motstånd. Utvecklingen av detta kommer att förnya projektet för socialistisk frigörelse i Latinamerika.

Fidel kämpade för den revolutionära förändring detta samhälle behöver. Nu ankommer det på oss att fortsätta hans verk.

Översättning (från engelska): *Björn Erik Rosin*

New York Review of Books

Slutet för Fidel

Alma Guillermoprieto

New York Review of Books, 30/12 2016

På avstånd var han monumental. Den storslagna profilen och en blick som svepte över horisonten var lika oavvislig som minnet av hans seger mot en korrumpad regim, som med sina bordeller och kasinon, golfklubbar endast för vita och strandhotell helt och hållet stod i tjänst hos en Miami-baserad USA-maffia och värsta sortens hemska amerikaner. Där fanns också de positiva vibrationer, som ett ytterst påtagligt trots och en oupphörlig upprorisk retorik alltid framkallade bland fattiga och ungdomar runt om i världen. I Washington har politikerna för vana att se sig själva som en ledlyd, fast oftast på ett omoget, odugligt eller rent ut mordiskt vis. Resten av världen må betrakta honom som en pajasartad tok, men ovedersägligt är att på en ö knappt 15 mil från Key West vägrade en uppstudsigt regim rätta in sig i ledet, lyda "Onkel" och ge USA något som helst inflytande över sitt sätt att sköta sina affärer. Detta i sig var tillräckligt för att under ett halvsekel garantera honom avund och respekt från rader av ledare i Latinamerika och en hel del på andra håll också.

Och sen fanns också de reella landvinningar som bestod även under de värsta åren av desperat hunger och umbäranden på ön: de vida omtalade utbildnings- och hälsovårdssystemen; att vad som *de facto* varit ett apartheidsystem avskaffades; satsningarna på spädbarn och barn över huvud taget, som fick växa upp lika friska som barn i de rikaste nationerna; ett tidigt intresse för miljömedveten urbanisering, och djärv forskning på det medicinska området. Vad han uppnådde utgjorde en utmaning mot de primitiva och rovgiriga härskande klasserna på södra halvklottet och visade de fattiga vad det var möjligt att sträva efter.

På närmare håll mörknade bilden: unkna, överfyllda fångelser som var följden av 50 år av klumpiga försök att kontrollera vad folk sade och tänkte; en ekonomi som kunde ha fungerat bättre om den skötts av apor; familjer splittrade av en officiell omedgörlighet som blev en del av nationens mentalitet; barn som förlorade sina mödrar och mödrar som förlorade sina barn på havet i försöken att fly ett förkvävande hemland; det våghalsiga spelet med kärnstrids-spetsar under två skrämmande veckor och som hotade världen med förintelse. Och sen fanns också de senaste decenniernas utsägliga tristess, den klaustrofobiska misären att bo i ett land vars härskare försökt underordna det sina egna fantasier.

Och nu är Fidel Castro död. Kubanerna har uppmanats att iaktta nio dagars landssorg, trots att många av öns 11 miljoner invånare är helt likgiltiga för den pompa och symbolism, som

staten försöker prägla bortgången av en man vars tid sedan länge var över. Att uppnå en mycket hög ålder hade aldrig ingått i planen sade han till tysta åhörare vid kommunistpartiets sjunde kongress i Havanna i april i fjol, och det var ju också så att de som mindes honom som inkarnationen av viril kraft från de olivgröna glansdagarna ryggade tillbaka vid åsynen av denne darrande, stapplande gamling iförd fritidskläder från Adidas.

Han var 90. Han hade styrt i evighet. Han var sjuk i ett decennium. Som det så ofta sagts kunde hans ha dött när hans revolution och dess stora sociala framgångar befann sig på sin höjdpunkt – låt oss säga 1967 – och varit dyrkad i Latinamerika och på andra håll som den nye Bolívar, en ny Martí. Som det nu är går det inte att säga något om hur han kommer att uppfattas ens om tio år. Delvis beror detta på de många ekonomiska, moraliska och samhällsliga missförhållanden han lämnar efter sig, delvis på grund av att de värderingar han höll så hårt på – absolut lojalitet, osviklig framtidstro, strävan efter utopi, orubbligt fysiskt och moraliskt mod – i dag verkar hopplöst daterade.

Frågan handlar egentligen inte om hur Kuba ska kunna överleva utan Fidel: landet har klarat sig utan honom ända sedan sjukdomen tvingade honom att överlämna makten, först tillfälligt och sedan permanent, till brodern, Raúl Castro. Det var för tio år sedan. Nödvändiga och stora förändringar har skett sedan dess, utan Fidel, men den revolutionära modell han skapade hankar sig fortfarande fram, och hotar varje dag att falla ihop, precis som husen längs Malecón, strandpromenaden i Havanna. Turistindustrin frodas, en del export också, intresset växer för cancerforskningen och andra medicinska innovationer på ön, en liten sektor av småföretag håller på att växa fram, rätten att resa in och ut till Kuba är tryggad, kontrollen av dissidenter har avtagit, LGBT-grupperna har uppnått stora framgångar, och tillgången till internet ökar.

Det finns också politiska fångar, kanske bara en handfull, men att de finns visar att avvikande åsikter fortfarande betraktas som något kriminellt på Kuba. En ekonomisk kris tornar upp sig vid horisonten på grund av det till synes oundvikliga förfallet hos Kubas ekonomiska livlina, den chavistiska regimen i Venezuela. Medan han levde bytte Hugo Chávez oljeleveranser till Kuba mot billiga läkare och idrottsinstruktörer; men de leveranserna kommer utan tvivel att upphöra i samma stund som Chávez inkompetente efterträdare Nicolás Maduro störtas eller tvingas avgå. Och efter Sovjetunionens sammanbrott har den idealistiska jämlikhetsanda som kännetecknade revolutionen i början fått ge plats för ett samhälle som ivrigt kastar sig över de första smulorna av det senaste inom konsumtionskapitalismen, samtidigt som man också redan insett avigsidan med detta – snabb ökning av sociala skillnader och ökad ojämlikhet.

Den största förändringen ägde rum i början av 2016 då Barack Obama kom till Havanna som markering av återupptagandet av fulla diplomatiska relationer mellan de båda länderna. Besöket innebar att USA, sent omsider, erkände att 57 år av passiva-aggressiva attacker misslyckats med att få den fidelistiska regimen på fall. Ett stort ögonblick för Kuba, men samtidigt ett möte med någon med en dolk bak ryggen: när Raúl Castro skakade hand med Obama innebar det slutet för en epok då USA inte haft något att säga till om på Kuba. Och detta skedde bara tio månader innan Donald Trump blev vald till president.

Och nu är Fidel Castro borta från scenen i ett läge då han kunde ha behövts. Utåt en ytterst kultiverad man med utsökta manér, men samtidigt med den inre karaktären hos en översittare. När han var pressad reagerade han alltid med att slå hårdare, eftersom det helt enkelt inte låg i hans natur att backa. När John F Kennedy och Nikita Chrusjtjov under Kubakrisen 1962 nått en uppgörelse om att dra bort de sovjetiska kärnstridspetsarna från kubanskt territorium blev Fidel fullständigt rasande och ledde en demonstration mot sin sovjetiska sponsor. En minnesvärd paroll från den dagen löd *Nikita, mariquita, lo que se da no se quita* ("Nikita, din lilla bög, du kan inte ta tillbaka det du gett bort"). Fidel var bättre rustad än sin mer resonable bror, Raúl, att handskas på jämbördig nivå med en översittare av *king-size*-format som USA:s nyvalde president.

I tweets efter tillkännagivandet av att Fidel Castro dött var det märkbart att den nyvalde presidenten redan var ute efter att leta efter svaga punkter och brister. När Obama-administrationen uppnått ett förnuftigt *modus vivendi* med Kuba antydde Trump, på det sätt en haj kan tänkas komma med förslag till en havsaborre, att den kubanska regeringen kanske kunde tänkas vara intresserad av en bättre ”uppgörelse”.

Det är inte svårt att föreställa sig vad slags uppgörelse Trump är ute efter. Efter att till sin egen belåtenhet ha klargjort att konstitutionen inte hindrar en president från att ha affärsverksamhet vid sidan om, och sedan twittrat att uppgiften som president kanske ändå skulle kräva att han ägnade sig åt den på heltid, kan man tänka sig att Trump håller ett öga på framtiden: nu eller om fyra år, eller senare, kan det för honom, eller hans avkomma, och med tanke på den sorts mogul han är, inte finnas någon mer attraktiv investering än Kuba. Hotell på stränderna, golfklubbar, kasinon! Det skulle kunna bli som på den gamla goda tiden.

Översättning (från engelska): *Björn Erik Rosin*

Socialist Worker (UK)

Fidel Castro 1926 – 2016

Dave Sewell

Socialist Worker 29/11 2016 (organ för brittiska *Socialist Workers Party*)

När den unge Fidel Castro stod åtalad för en väpnad attack mot Moncada-barackerna 1953, utmanade han domstolen: ”Döm mig. Det betyder inget. Historien kommer att frikänna mig.”

Sex år senare var han Kubas premiärminister och ledde dess regering under 49 år, innan han formellt drog sig tillbaka 2008.

Historien måste döma honom både som frihetskämpe, vars trots förödmjukade USA-imperialismen, och som härskare i ett repressivt, ojämnt samhälle.

Castro, som föddes 1926, växte upp i ett Kuba som i praktiken var en koloni. Det spanska styret hade upphört så sent som 1898, delvis genom inblandning av USA-trupper som tog vid tog vid efter spanjorerna.

Den nya kubanska konstitutionen tillät USA att intervensera närhelst dess intressen ansågs hotade.¹⁰ Guantánamobasen ”hyrdes” för en amerikansk militärbas som fortfarande härbärger världens mest ökända fångelse.

USA-företag köpte upp huvuddelen av Kubas jord och såg till att landet förblev ekonomiskt underutvecklat genom behandla det som en sockerrörsplantage.

Kuba var en länk i en kedja med USA-dominans runt om i Latinamerika. USA-företag lade beslag på dess resurser – från United Fruit, som gjorde Guatemala till en ”bananrepublik”, till koppargiganterna som grävde sönder den chilenska landsbygden och arbetade ihjäl tusentals gruvarbetare.

Våldet

Allt detta backades upp med våld från USA-styrkor och de diktatorer som de understödde, i vad som Theodore Roosevelt hade kallat ”Big Stick”-politiken.

Castro ingick i en bred miljö av nationalistiska medelklasstudenter som motsatte sig denna imperialism och modigt bekämpade den. Han fokuserade på väpnade aktioner av små och konspiratoriska grupper.

Rättegången för Moncada-attacken bidrog till att föra honom till ledningen för den kubanska oppositionen. Han kallade sin organisation för 26 juli-rörelsen efter attackens datum.

¹⁰ Detta genom det s k *Plattillägget*, som var ett tillägg till kubanska grundlagen. – *Red*

Men attacken, som hade utförts av endast 140 personer, misslyckades och lämnade hälften av dem döda och Castro i fängelse, tills en amnesti två år senare gav honom friheten. Misslyckandet för andra oppositionsrörelser bidrog till att Castros metoder framstod som de enda framgångsrika.

Castro i arrest efter Moncadaattacken

President Fulgencio Batista hade avbrutit valprocessen och strypt den parlamentariska oppositionen med en kupp 1952. Omfattande strejker och protester under 1953 hade demonstrerat den kubanska arbetarklassens styrka. Men kommunistpartiet hade gått med i Batistas första regering, demobiliserat arbetare och diskrediterat sig självt inför en generation radikaler.

Det fanns andra beväpnade grupper. Men då Batistas repression dödat deras ledare, manövrerade Castro skickligt sig själv och 26 juli-rörelse till dess ledning.

Tillsammans med en båtlast exilkubaner – och argentinaren Ernesto ”Che” Guevara – startade han en invasion från Mexiko i november 1956, i hopp om att en massresning skulle hälsa dem.

Så skedde inte, och de flesta dödades. Men de som överlevde inledde ett gerillakrig i de kubanska bergen [Sierra Maestra]. Böndernas stöd hjälpte dem att vinna strider – och nya rekryter. Oppositionen mot Batista växte i städerna, med generalstrejker och en valbojkott. Den alltmer hatade regimen började också ruttna inifrån, och dess amerikanska uppbackare började tveka.

Med gerillans prestige kunde Castro säkra sitt ledarskap för oppositionen – och försäkra att hans armé var den enda organisation som var kapabel att ta makten när regimen föll.

Detta var en hjältemodig kamp. Men det liknade inte alls den kommunistiska revolution som Karl Marx och Frederick Engels förutsagt. De framhöll som en central princip att ”arbetarklassens frigörelse måste vara dess eget verk”.

Under Kubas revolution gjorde Castro och hans allierade allt de kunde för att begränsa arbetarnas roll i stödet till gerillan. Under firandet efter Batistas fall i januari 1959 började arbetare att radikaliseras – och Castro såg detta som ett hot.

I februari klagade han: ”I arbetarklassmanifestationer har man fört fram banderoller och krav i samma ton som brukades när det fanns en icke-revolutionär regering.” ”Massorna ser inte

denna regering som deras egen. Man får intryck av att de fortfarande tycker att regering och folk är skilda saker.”

Skruvarna dras åt

Inom lite mer än ett år hade han tryckt ner en återuppvaknande demokrati i fackföreningarna och tagit över oppositionens press.

Den nya regeringen antog den jordreform man hade lovat bönderna, men sökte samtidigt en kompromiss med USA och de rika kubanerna. Dessas omedgörlighet tvingade regeringen att radikaliseras.

USA beväpnade högerrebeller och hotade att sluta köpa kubanskt socker. USA:s allierade slutade sälja vapen och andra vitala förnödenheter till Kuba, vilket tvingade Kuba att köpa från Sovjet. USA-ägda raffinaderier vägrade att processa rysk olja, så Castro nationaliserade dem.

Det handelsembargo som USA införde skapade svåra problem för den vanlige kubanen under decennier. USA-agenter genomförde terrorattacker som dödade civila kubaner. CIA, under John F Kennedy, stod också bakom högerrebellernas Grisbuktsinvasion mot Kuba.

Detta anfall 1961 misslyckades lika spektakulärt som Castro hade misslyckats fem år tidigare. Men när han därigenom hade stärkt oppositionen mot Batista, stärkte nu USA:s skändliga drag stödet för Castro.

Världen hade redan sett de brutala resultaten av USA-uppbackade kupper i Latinamerika, inte minst i Guatemala 1954. För att bli av med reformisten Jacobo Arbenz bombade man huvudstaden och skickade in soldater.

En framgångsrik kupp i Kuba skulle ha liknat det som skedde i Chile 1973, när den USA-uppbackade generalen Augusto Pinochet slaktade tusentals. Istället bevisade Kuba att USA kunde besegras, bara 8 mil från dess kust.

Det var i denna kontext som Castro utropade socialism i december 1961 – tre år efter att han tagit makten. Det fanns två sidor av hans trots. Å ena sidan anslog Castro en skarp anti-imperialistisk ton. Han appellerade till de fattiga i hela Amerika, och uppmanade Guevara att ”sprida revolutionen”.

Han sände senare stöd och soldater till stater i södra Afrika för att kämpa mot apartheid.¹¹

Kubanska trupper i Angola 1989

¹¹ Se [Kuba om Kuba i Afrika](#). – Red

Men i en värld som var polariserad av Kalla kriget, handlade det som Castro menade med socialism mest om att liera sig med en supermakt för att motstå en annan. En till en början avvaktande allians med Sovjet blev sedan central för han regim. Detta var en bestraffning av CIA på bekostnad av att bli en schackpjäs i kärnvapenkapplöpningen. Kuba överlevde USA:s embargo genom att bli en marknad för usla varor från Östblocket – och fortsatte att vara beroende av sockerexporten.

Det nya kommunistparti som Castro skapade 1965 var inte ett verktyg för arbetarstrider utan för statskontroll. Många av de gamla rika kubanerna hade flytt, men en ny härskarklass formerades med bas i statsegendom – inte i arbetarmakt. Detta lämnade det kapitalistiska samhällets fundament orubbat. Utsugningen fortsatte, liksom det förtryck som växer ur den.

Trots stora framsteg i läskunnighet har många kubaner fortfarande dåliga bostadsförhållanden och låga löner. Det gäller speciellt för de svarta kubanerna, som fortfarande möter institutio- naliserad rasism och som drabbades hårdast av 1990-talets ”speciella period” med ekonomisk kris efter Sovjetunionens kollaps. Statens framgång med att utveckla hälsovården ska med rätta hyllas. Men den används mer för utrikespolitik – man sänder till exempel läkare till Venezuela i utbyte mot olja – än för de fattigas omsorg.

Abort avkriminaliserades inte helt förrän 1979. Våld i hemmet förblev i tysthet accepterat. Även idag driver bristen på möjligheter många kvinnor till sexarbete, vilket är en viktig ingrediens i Kubas turistindustri.

Castro straffade homopersoner fruktansvärt, med massarresteringar, tvångsarbetsläger för ”avvikare” och speciell utbildning för pojkar som bedömts feminiserade. Det kulminerade med relegering av uppemot 10 000 bögar och lesbiska 1980.¹²

Töväder

Castros tillbakadragande – och de upptöade relationerna med USA – gav hans efterträdare tillfälle att ytterligare avlägsna sig från kalla krigets statskapitalism mot en marknadsbaserad modell. De hoppas kunna följa Kina genom att öppna upp för stora profiter medan man fortsätter att undertrycka oppositionen. Om de lyckas, kommer de kanske som Kinas styrande finna att ekonomisk växt skapar en större och potentiellt djärvare arbetarklass. Det är hos dessa arbetare som hoppet för verklig socialism finns i Kuba.

Castro kommer att fördömas av härskarklassens hycklare som hatar honom för att han avslöjat deras svaghet och vägrat att bli krossad. Han kommer att kallas en mordisk tyrann av dem som backade upp Pinochets fascistiska kupp och idag stöttar upp den brutala saudiska regimen.

Han fick dem att darra, och gav mod till rebeller och antiimperialister över hela världen. Det var rätt att stödja hans motstånd mot USA:s försök att hämnas. Men han kan inte förlåtas för att ha missbrukat kommunismens idé medan han regerade över ett kapitalistiskt samhälle. Den socialism han påstod sig representera är lika nödvändig som någonsin – men att förverkliga den innebär arbetarnas självaktivitet, inte statskontroll ovanifrån.

Översättning: *B. Svensson*

¹² När det gäller synen på homosexualitet så har Kuba gjort en fullständig helomvändning. Det började 1981 med en lag som slog fast att homosexualitet var en variant av mänsklig sexualitet. Synen på homosexualitet fortsatte att ”liberaliseras” under resten av 1980-talet och 1990-talet. 1993 slogs det t ex fast att homosexualitet (och andra HBTQ-varianter) måste respekteras och fördomar mot dessa bekämpas. Idag är Kuba otvivelaktigt det land i Latinamerika där HBTQ-personers rättigheter har kommit längst. – *Red*

Socialist Worker (USA)

Det Kuba som Castro skapade

Samuel Farber

Ur [Socialist Worker \(USA\)](#) 30/11 2016 (organ för amerikanska *International Socialist Organization*, ISO). Ursprungligen publicerat i [In These Times](#), 25/11.

Fidel Castro i Washington 1959.

Efter en långvarig sjukdom som tvingade honom att lämna posten som statschef i juli 2006 dog Fidel Castro den 25 november. Castro hade tidigare överlevt många amerikanska försök att störta hans regering och fysiskt eliminera honom, inklusive stöd till invasioner, ett stort antal mordförsök och terroristangrepp. Han hade den yttersta politiska makten på Kuba under mer än 47 år, och även sedan han hade lämnat det högsta ämbetet fortsatte han under flera år att vara politiskt engagerad och träffade utländska personligheter och skrev sina *Reflexiones* i det kubanska kommunistpartiets press.

Fidel var son till den kubanskfödda Lina Ruz och den galiciske invandraren Ángel Castro, som blev en förmögen godsägare och sockerrörsodlare på ön. Fidel gick på ett jesuitiskt gymnasium som betraktades som en av de bästa skolorna på Kuba. Efter att 1945 ha börjat på juridiska fakulteten på universitet i Havanna inledde han sitt politiska liv med att samarbeta med en av de olika politiska gangstergrupper som hemsökte universitetet. Som militant universitetsaktivist deltog Fidel 1947 i ett försök att invadera Dominikanska republiken för att framkalla ett uppror mot Trujillo, och 1948 i "Bogotazon", de utbredda upplöpp som skakade den colombianska huvudstaden efter mordet på liberalernas ledare Eliecer Gaitán. Den oordnade och kaotiska karaktären hos dessa misslyckade vågstycken spelade en viktig roll för att forma Castros syn på politisk disciplin och att kväsa avvikande uppfattningar och fraktioner inom den revolutionära rörelsen.

Han anslöt sig sedan till Ortodoxo-partiet under den karismatiske senator Eduardo "Eddy" Chibás, där han blev kandidat till representanthuset. Ortodoxo var ett demokratiskt och

progressivt reformparti som entydigt var mot kommunismen och inriktade sig på att avskaffa den utbredda politiska korrupsjonen på ön. Partiets ungdomsförbund blev den främsta rekryteringsbasen för Fidel Castro när han övergick till väpnad kamp mot den pensionerade generalen Fulgencio Batistas nyligen installerade militärdiktatur.

Batista tog makten den 10 mars 1952 efter en statskupp som genomfördes för att hindra de allmänna val som antogs äga rum 1 juni samma år – och som han säkert skulle förlora. I slutet av 1956, lite mer än två år innan Batista störtades, hade Castros 26 julirörelse, döpt efter dagen för hans misslyckade väpnade angrepp 1953, börjat växa fram som ledande politisk opposition mot diktaturen. Det blev delvis möjligt tack vare att Kubas äldre politiska partier, inklusive Ortodoxo, hade fallit samman, och därför att de uppror som hade letts av andra organisationer hade misslyckats. Men hans ledande roll inom de revolutionära leden var också resultatet av hans egna politiska talanger. Castro var en slug revolutionär politiker, och mästare på att utnyttja avgörande delar av den existerande demokratiska politiska oppositionen mot Batista för att dra till sig och bredda stödet från alla samhällsklasser på Kuba. Det var så han upprepade gånger, innan den revolutionära rörelsens seger, stödde 1940 års progressiva och demokratiska författning, som var vida omtyckt. Det var också så han, utan att minska sin politiska stridbarhet, tonade ner den sociala radikalismen i sitt tal 1953, Historien ska frikänna mig.

Fidel Castro var också en fullfjädrad taktiker som omedelbart insåg och agerade utifrån rörelsens avgörande frågor. Efter att 1955 ha frigivits från fängelset och tagit sin tillflykt till Mexiko myntade han till exempel parollen ”1956 kommer vi antingen att bli martyrer eller fria människor”. Han visste att han med detta löfte var tvungen att återvända till Kuba detta år även om han inte var militärt redo, eller löpa en enorm risk att förlora i trovärdighet. Icke desto mindre beslutade han att det var nödvändigt att skilja mellan sin grupp och hans beväpnade konkurrenter och återuppliva den folkliga politiska medvetenheten speciellt bland ungdomen, som hade brutits ner av besvikelser. Han höll sitt ord och gick i början av december 1956 iland på Kuba tillsammans med 81 andra män ombord på Granma, något som avsevärt ökade hans prestige.

Fidel Castros fullständiga seger över Batistas armé öppnade vägen för att omvandla en demokratisk flerklassers politisk revolution till en samhällsrevolution. Under de första åren efter revolutionen stärkte Fidel Castro sitt överväldigande folkliga stöd med hjälp av en radikal omfördelning av välståndet, som senare förvandlades till en fullkomlig nationalisering av ekonomin, ner till minsta detaljhandlare. Den starkt byråkratiska ekonomin ledde till väldigt låg effektivitet, som förvärrades betydligt av den kriminella ekonomiska blockad som USA införde mot Kuba så tidigt som 1960. Det var den massiva hjälpen Kuba fick från Sovjet som gjorde det möjligt för regimen att upprätthålla en spartansk levnadsstandard som garanterade att befolkningens mest grundläggande behov tillfredsställdes, i synnerhet utbildning och sjukvård. Lika viktigt för att förstärka folkets stöd till Castroregimen var återupplivandet av den folkliga antiimperialism som hade slumrat på ön sedan 1930-talet.

Fidel Castros regering kanaliserade det folkliga stödet i en mobilisering av folket. Det var den kubanska regeringens viktigaste bidrag till den internationella kommunistiska traditionen. Men även om Fidel uppmuntrade ett folkligt deltagande så förhindrade han en folkligt demokratisk kontroll och behöll så mycket personlig politisk makt som han kunde.

Under hans ledning upprättades i början av 1960-talet en kubansk enpartistat, och den sanktionerades juridiskt i författningen som antogs 1976. Det styrande kommunistpartiet använder ”massorganisationerna” för att sprida partiets ”linje”. När dessa ”massorganisationer” ursprungligen bildades 1960, undanröjdes alla tidigare existerande självständiga organisationer som kunde ha tävlat med de officiella institutionerna. Det inbegrep ”sociedades de color” som under lång tid hade varit grundvalen för svartas organisatoriska liv på Kuba, ett

flertal kvinnoorganisationer som främst sysslade med socialt arbete, och fackföreningarna, som införlivades i statsapparaten efter en grundlig utrensning av alla avvikande åsikter.

Fidel Castros personliga kontroll uppifrån var en viktig källa till ekonomiska orimligheter och slöseri. Det övergripande resultatet av hans personliga ingripanden i ekonomiska frågor är ytterst negativt. De sträckte sig från den ekonomiskt katastrofala kampanjen för en sockerskörd på 10 miljoner ton 1970, som inte lyckades uppnå sina mål och avsevärt rubbade resten av ekonomin, till den ekonomiska inkonsekvensen och alltför detaljerade mikroskötseln i hans ”Idékamp” strax innan han lämnade posten som statschef.

Ett viktigt drag hos Fidel Castros 47-åriga styre var hur han manipulerade det folkliga stödet. Det var speciellt tydligt under de två första åren efter revolutionen (1959-1960) då han inte ens för sina anhängare avslöjade vart han tänkte gå politiskt. Den systematiska censur som hans regering har upprättat sedan 1960 är själva kärnan i hans regims manipulerande politik, och den har fortsatt under Raúl Castro. I överensstämmelse med det kubanska kommunistpartiets Ideologiavdelnings ”linjer” publicerar massmedia bara de nyheter som tillfredsställer regeringens politiska behov. Censuren är mest slående inom radio och TV, som står under ICRT:s (Instituto Cubano de Radio y Televisión – Kubas institut för radio och TV) beskydd, en institution som föraktas av många konstnärer och intellektuella för sin censur och godtyckliga praktik. Den systematiska frånvaron av öppenhet i den kubanska regeringens arbete har fortsatt under Raúl Castro. Ett tydligt exempel är hur två höga politiska ledare, utrikesminister Felipe Pérez Rocque och vicepresident Carlos Lage, plötslig avsattes utan att regeringen fullt ut förklarade sitt beslut. Sedan dess har det gjorts en video som i detalj går igenom regeringens version av händelsen, men den har bara visats för utvalda åskådare och kadrer i kubanska kommunistpartiet. Censuren och bristen på öppenhet har ibland övergått i rena lögnar, som i fallet med Fidel Castros upprepade förnekanden av fysisk misshandel i kubanska fängelser, trots att flera oberoende människorättsorganisationer noggrant har dokumenterat att det förekommit.

Fidel Castro skapade ett politiskt system som inte tvekar inför att använda förtryck för att stärka sin makt, och inte bara mot klassfiender. Det är ett system som har tillgripit polis- och administrativa metoder för att lösa politiska konflikter. Det har på ett godtyckligt sätt utnyttjat det juridiska systemet för att kväsa politiska meningsskiljaktigheter och opposition. Bland de lagar som det har åberopat för att uppnå detta mål finns lagar som bestraffar fiendepropaganda, förakt för myndigheterna (desacato), uppror, handlingar mot den statliga säkerheten, hemliga tryckerier, spridande av falska nyheter, framtida brottslig social farlighet, olagliga föreningar, möten och demonstrationer, motstånd, förtal och ärekränkning. 2006 medgav Fidel Castro att det en gång hade funnits 15.000 politiska fångar på Kuba, men 1967 åberopade han siffran 20.000.

För många latinamerikanska och andra folk i tredje världen var det inte upprättandet av kommunism på Kuba som väckte deras sympati för den kubanske ledaren. Det var istället hans öppna utmaning av det nordamerikanska imperiet och hans envisa framhårdande i ansträngningarna att inte bara slå fast Kubas oberoende utan också stöda rörelser utomlands mot de lokala härskande klasserna och USA-imperiet. Fidels regering fick betala för det genom Washingtons stöd till militära invasioner, mordförsök och terrorkampanjer, och dessutom den långvariga blockaden av ön. Att stå upp mot den nordamerikanska Goliat handlade inte bara om att bemästra en enormt överlägsen makt, utan också den mäktiga nordliga grannens arrogans och rasism. Som historikern Louis A Pérez har konstaterat såg Washington ofta kubanerna som barn som måste undervisas i hur man ska bete sig.

Men det finns många missuppfattningar inom vänstern angående Kubas utrikespolitik. Även om det är sant att Fidel Castro till sista andetaget vidhöll sitt motstånd mot USA-imperiet, så motiverades hans kubanska utrikespolitik, speciellt efter slutet av 1960-talet, mer av att försvara den kubanska statens intressen så som han definierade dem och av hans allians med

Sovjetunionen, än av en strävan efter en antikapitalistisk revolution som sådan. I och med att Sovjetunionen betraktade Latinamerika som en del av USA:s intressesfär satte de ett hårt politiskt och ekonomiskt tryck på Kuba för att landet skulle tona ner sitt öppna stöd till gerillakrigföring i Latinamerika. Mot slutet av 1960-talet lyckades Sovjet med dessa försök, och det är därför Kuba under 1970-talet vände sig mot Afrika med en intensitet som härrörde ur deras vetskap att deras politik på denna kontinent trots de många taktiska meningsskiljaktigheter med Sovjetunionen, strategiskt var mycket mer förenlig med Sovjets intressen. Denna strategiska allians med Sovjetunionen förklarar varför Kubas Afrikapolitik fick helt andra konsekvenser för Angola och den sydafrikanska apartheidregimen, där den i allmänhet stod till vänster, än för Afrikas horn, där den inte gjorde det. På den delen av kontinenten stödde Fidel Castros regering en blodig ”vänster”-diktatur i Etiopien och hjälpte indirekt denna regering under dess ansträngningar att krossa Eritreas självständighet. Den ensamt viktigaste faktorn för att förklara Kubas politik på detta område var att den nya etiopiska regeringen hade slutit upp på den sovjetiska sidan i det Kalla kriget. Det var av samma orsak Fidel Castro till det kubanska folkets överraskning och stora besvikelse stödde Sovjetunionens invasion av Tjeckoslovakien 1968, även om det var uppenbart att Castros politiska motvilja mot Dubčeks liberala politik spelade en viktig roll för hans beslut att stödja den sovjetiska aktionen.¹³ Fidel Castro stödde, åtminstone underförstått, den sovjetiska invasionen av Afghanistan 1979, även om han gjorde det med stort obehag och på ett lågmält sätt, eftersom Kuba händelsevis just hade fått ledningen över den Alliansfria rörelsen, vars allra flesta medlemmar var starkt mot den sovjetiska interventionen.

Som allmän regel har Fidel Castros Kuba, även under inledningen av sin utrikespolitik i början av 1960-talet, avstått från att stöda revolutionära rörelser mot regeringar som har goda förbindelser med Havanna och ogillar USA:s politik gentemot ön, oavsett vad dessa regeringar har för ideologisk färg. De mest typiska fallen av Kubas på ”nationella hänsyn” grundade utrikespolitiska taktik är de ytterst vänskapliga förbindelser som landet upprätthöll med Institutionella revolutionära partiets (PRI:s) Mexiko och med Francos Spanien. Det är också värt att konstatera att Fidel Castros regering i olika latinamerikanska länder som Guatemala, El Salvador och Venezuela gynnade vissa gerilla- och oppositionsrörelser och gick mot andra beroende på i vilken mån de var beredda att stöda Kubas politik.

Upprättandet av en Sovjetliknande regim på Kuba går inte att förklara på basis av allmänt tal om underutveckling, diktatur och imperialism, som har gällt för hela Latinamerika. Den ensamt viktigaste faktor som förklarar Kubas unika utveckling är Fidel Castros politiska ledarskap, som hade en avgörande betydelse för att besegra Batista och för att avgöra den inriktning som den kubanska revolutionen tog efter att den kommit till makten. I sin tur möjliggjordes Fidel Castros roll av den speciella samhällsekonomiska och politiska karaktär som det sena 1950-talets Kuba hade. Det innefattade förekomsten av ekonomiskt betydande men politiskt svaga klasser – kapitalister, medelklasser och arbetarklassen; en yrkes- och i många avseenden legoarmé, vars ledning hade svaga band till de ekonomiskt starka klasserna; och ett ytterst förfallet system av traditionella politiska partier.

Men ända sedan Sovjetunionens sammanbrott har Castros arv blivit osäkert. Under Raúl Castro, och särskilt efter kommunistpartiets sjätte kongress 2011, utlovade regeringen avsevärda förändringar av den kubanska ekonomin som pekar i riktning mot en kinesisk-vietnamesisk modell som kombinerar öppningar mot den kapitalistiska marknaden med politiskt envælde. Det återupprättande av de diplomatiska förbindelserna med USA som förkunnades i december 2014, och vilket Fidel Castro motvilligt stödde lite senare, kommer troligen att underlätta denna ekonomiska strategi, i synnerhet om den amerikanska kongressen mot förmodan ändrar eller upphäver Helms-Burtonlagen som (med president Clintons bifall) antogs 1996, och som gjorde USA:s ekonomiska blockad mot ön till en lag. Samtidigt ökar

¹³ Se [Fidel Castro och händelserna i Tjeckoslovakien \(1968\)](#) av Joseph Hansen. – Red

korruptionen och ojämlikheten, vilket undergräver det kubanska samhället och bidrar till en allmän känsla av pessimism och till att många, särskilt unga, vid första bästa tillfälle vill lämna landet.

I ljuset av en trolig framtida statskapitalistisk övergång och den roll som det utländska kapitalet och politiska makter som USA, Brasilien, Spanien, Kanada, Ryssland och Kina kan spela under denna, så är framtidsutsikterna för Kubas nationella suveränitet – kanske den enda entydigt positiva delen av Fidel Castros arv – högst osäkra.

Översättning: *Göran Källqvist*

Lästips

Fler Fidel-bokslut (på engelska):

Tariq Ali: [History Will be the Judge: Fidel Castro, 1926-2016](#) (CounterPunch)

Rory Carroll, Sam Jones, Ted Francis: [Fidel Castro, Cuba's revolutionary leader, dies aged 90](#) (The Guardian)

Mike Gonzalez: [Assessing Castro's legacy](#) (Socialist Worker US)

Jeff Mackler: [Fidel Castro's legacy](#) (Socialist Action US)

João Pedro Stédile: [Fidel Castro – Beyond Words](#) (Monthly Review)

Aktuella texter om Kuba:

Martin Fahlgren: [Lögner om Kuba – Operation Peter Pan](#)

Nelson P Valdés, Saul Landau: [CIA, Kuba och Operation Peter Pan](#)

Samuel Farber: [Att bygga socialismen på Kuba](#)

Peter Widén: [Kommer kapitalismen att återupprättas?](#)

Om den kubanska revolutionens seger:

K. S. Karol: [Castros Kuba](#)

Saverio Tutino: [Den kubanska oktoberrevolutionen](#)

[Planeringsdebatten på Cuba](#) (Samling inlägg i den viktiga debatt som fördes 1963-64)

Tal/texter av Fidel:

[Historien skall frikänna mig!](#) (1953)

[Socialistisk och demokratisk revolution i Kuba](#) (våren 1961)

[Från Martí till Marx.](#) (december 1961)

[Hundra Års Kamp. La Demajagua](#) (1968)

[Ches idéer är definitivt relevanta idag.](#) (1987)

Om Fidel:

Herbert L Matthews: [Castro och kommunismen](#) (utdrag ur boken *Castro: en politisk biografi*)

Barry Sheppard, [Castro angriper trotskismen](#)

Joseph Hansen: [Fidel Castro och händelserna i Tjeckoslovakien \(1968\)](#)

Om castrismens/guevarismens misslyckande i Latinamerika:

Joseph Hansen, [Che Guevaras sju misstag](#) (Om Bolivia)

Régis Debray, [Kritik av vapnen 1.](#)